

UN PASSEIG PEL CEIP BALANSAT

Fina Colomar Vicarí

RESUM

Aquest treball pretén fer conèixer la vida i actuació del CEIP Balansat, situat a la localitat de Sant Miquel de Balansat, al municipi de Sant Joan de Labritja, a l'illa d'Eivissa. Se'n descriu l'àmbit contextual i pedagògic de referència des de l'inici fins a l'actualitat.

RESUMEN

Este trabajo pretende dar a conocer la vida y actuación del CEIP Balansat, situado en la localidad de Sant Miquel de Balansat, en el municipio de Sant Joan de Labritja, en la isla de Ibiza. Se describe el ámbito contextual y pedagógico de referencia desde su inicio hasta la actualidad.

“Anàrem a Sant Miquel, una colla de gent bona...” (cançó popular d'Uc). El CEIP Balansat es troba al municipi de Sant Joan de Labritja, a la localitat de Sant Miquel de Balansat.

Es caracteritza per ser una escola petita, d'una sola línia, rural i molt familiar. Va començar sent un centre incomplet el dia 1 de setembre de 1987, acollint infants del poble de Sant Miquel i els seus voltants. Aquesta estructura va substituir l'escola original situada a la plaça del poble per a donar cabuda als infants de la localitat.

Actualment, dona la benvinguda a més de 150 famílies i hi assisteixen al voltant de 170 alumnes. La gran majoria és gent del poble, però també hi ha infants d'altres pobles com Sant Joan de Labritja i Santa Eulària, diverses regions d'Espanya, com també alumnat procedent d'altres països: Regne Unit, Alemanya, Bèlgica, Països Baixos, Marroc, Romania, Argentina, Veneçuela, Itàlia, Cuba, Bolívia, Senegal, Paraguai, Mauritània, Ucraïna i Filipines. Cadascun dels infants aporta un ingredient especial per a compondre la banda sonora de la nostra escola.

Durant aquests 36 anys ha estat liderada per quatre directors i directores estimats i reconeguts per tota la comunitat educativa. El centre ha anat creixent any rere any amb Fermín Miguélez Miguélez (1986-1996), Catalina Marí Ribas (1996-2007), Miguel Darío Muñoz Pérez (2007-2013) i Fina Colomar Vicaària, des de 2013 i fins avui.

Balansat va iniciar-se amb la metodologia per projectes de treball a l'àrea de Medi al curs 2001-2002.

I va ser durant el curs 2010-2011 quan es va veure una necessitat de globalitzar els continguts i unificar una metodologia comuna per a tothom.

El claustre de professors va viure una experiència revolucionària, es va decidir visitar centres de l'illa d'Eivissa, de Mallorca, Menorca, Barcelona, Bilbao i Girona per a, posteriorment, compartir les bones pràctiques observades en reunions que varen encetar un debat pedagògic ple d'illusions, canvis i idees innovadores. El claustre sencer tenia clar que tot en la vida avança, i nosaltres, com a centre, no ens podíem quedar enrere. No es pretenia ser exactament com un altre centre, volíem ser Balansat amb una nova essència més innovadora, pedagògicament parlant, on els infants vinguessin cada dia amb un somriure a la cara i fossin els protagonistes del seu procés d'ensenyament-aprenentatge.

Tots aquests canvis van venir acompanyats de formacions amb grans professionals que ens van acompanyar a fer la gran passa. Cal destacar les aportacions de Pere Alzina, Nando Pons i Guida Allès. Molt agraïts a tots ells per creure i motivar la nostra "forma de fer".

Deixant de banda el llibre de text com a únic recurs educatiu, el centre comença a enfilarse un nou camí. Una nova metodologia basada en el projecte d'aula globalitzat de la vida dels infants, aprofitant cada experiència o data significativa per al centre per a convertir-la en una situació d'aprenentatge.

A dia d'avui, el centre promou un ensenyament globalitzat, en què es desenvolupa l'esperit crític dels nostres protagonistes. Educam en actituds i valors, donam cabuda a tothom i a les necessitats individuals que presenta cada infant. Desenvolupam un aprenentatge significatiu i constructivista fomentant la investigació i l'autoaprenentatge.

Per tot això, és necessari conèixer i respectar el nostre entorn i la seva realitat sociocultural partint de situacions reals i vivències personals.

Ens endinsam en el món dels nous aprenentatges TAC, cream bons lectors i bones lectores, a més de promoure la participació de les famílies.

Dins la nostra escola hi coexisteixen persones amb diferents ideologies, aquest fet ens obliga a ser un centre pluralista que defensa els valors democràtics com la llibertat, la solidaritat, el respecte, la coeducació, l'amor i la convivència.

Orientam l'activitat educativa cap a una educació per a la igualtat sense discriminar per raons de sexe, però, sobretot, volem que el nostre alumnat sigui feliç i ompli les seves motxilles de bons records i vivències.

El tractament de l'educació emocional sorgeix com a resposta a les necessitats no ateses a les matèries curriculars, que consideram indispensable incloure en el nostre projecte educatiu. Entenem l'educació emocional com el procés educatiu, continu i permanent que té com a objectiu prioritari el desenvolupament de les competències emocionals del nostre alumnat, potenciant habilitats i actituds de reconeixement i gestió de les emocions i habilitats socials que els identifiquin i

distingeixin en la seva vida personal, social i professional, permetent-los afrontar millor els reptes quotidians. És per això que ha nascut el projecte “Balansat educa amb el cor” com a mitjà de prevenció de situacions i/o comportaments disruptius proporcionant recursos i estratègies per a enfrontar-se a les experiències de la vida. A través de diverses propostes volem implicar-hi tota la comunitat educativa: personal del centre, alumnes i famílies, generant un clima d'acceptació i tolerància de les diferències individuals. La finalitat última de l'educació emocional al nostre centre, per tant, és promoure hàbits i actituds compartits per tota la comunitat educativa per tal que la nostra escola esdevingui una comunitat de persones sanes i equilibrades emocionalment. D'aquesta manera, volem aconseguir un clima de convivència òptim on tothom se senti membre destacat al centre.

Mitjançant una entrada relaxada a les aules els infants preparen la jornada conjuntament amb la seva figura referent en el moment de “Bon dia”. És en aquesta franja quan poden expressar de manera lliure “Com ens sentim avui”. Durant el dia, els infants poden viure qualsevol emoció i per aquest motiu a les aules hi ha el racó “Estic enfadat/enfadada”. És important respirar i acceptar les emocions que flueixen per dins els nostres cossos i un recurs per a gestionar millor aquesta emoció és aquest espai amb diversos estímuls per tornar a la calma: conte, rellotge de sorra, juguerols per calmar l'ansietat i l'estrès, entre d'altres.

Es fa difícil posar nom a les nostres emocions i l'escola ha de facilitar aquest entrebanc.

Durant els primers dies lectius, els infants enceten un projecte d'identitat. Trien un nom de classe amb els qualificatius necessaris perquè tothom s'hi senti identificat. A partir d'aquesta activitat prèvia, l'alumnat participa en un *Concurs de portes* que es va instaurar l'any 2011-2012 al nostre centre.

L'alumnat presenta diversos dissenys per decorar la seva porta i quins elements acorden tenir-hi. Contínuament es treballa en equip, evitant les votacions i arribant a acords de forma consensuada. Durant el procés, que sol estendre's en el temps, tot el primer trimestre, els infants amiden l'espai necessari, fan llistes de material, resolen problemes amb les factures de compra, deixen volar la imaginació per a crear i confeccionar tot allò que és al seu disseny definitiu.

Cada nivell opta per fer una porta *elaborada o divertida*; les dues opcions són les que es marquen a les bases del concurs.

Una vegada acabades, hi ha un temps per a visitar-les, observar-les i fer-ne una valoració per a, a continuació, procedir a una votació secreta. Les portes guanyadores són anunciades a la Festa de Nadal de Balansat, i els grups guanyadors obtenen una targeta regal per a comprar material didàctic.

Algunes de les fortaleses amb què compta l'escola són el lideratge, la gestió i l'organització de centre.

A principi de curs, els docents ens organitzam per comissions que s'encarreguen de desenvolupar situacions d'aprenentatge que vertebraran la vida de centre al llarg de molts moments del curs. Aprofitam qualsevol data assenyalada dins el calendari escolar per a acostar-la a les vivències dels nostres infants. Algunes són les relacionades amb les festes del poble, la Trencada de Fruits Secs, Nadal, Carnestoltes o Ens Emariollam, 25N i 8M, Dia de la No-Violència i la Pau, Setmana de la Sostenibilitat i l'arribada de l'estiu.

Dins cada comissió hi ha representants de cada uns dels nivells i membres de l'equip directiu, per tant, tots els cicles hi estan representats i dissenyen la proposta pedagògica per a cada una de les activitats de centre. Aquest tipus de plantejament i d'activitats "crea sentiment de centre". És molt enriquidor i gratificant ajuntar tota la comunitat educativa al voltant d'una activitat lúdica i significativa.

Gaudim d'una bona convivència de centre. Una de les pràctiques posades en marxa des del curs 2018-2019 és formar alumnat promotor de benestar i convivència, concretament en mediació escolar. La mediació escolar és una estratègia, positiva i creativa, de resolució de conflictes en la qual hi ha uns mediadors que parlen amb les persones en conflicte, per tal d'ajudar-les a parlar del que ha succeït i col·laborar per arribar a un acord que sigui favorable per a les dues parts.

Durant els mesos de setembre i octubre, l'equip de suport es reuneix amb infants de tercer cicle que volen atendre els petits conflictes que puguin sorgir entre la resta d'alumnes durant el temps de pati. La participació al servei de mediació és completament voluntària, però requereix un compromís, ja que entre l'alumnat mediador s'estableixen uns torns de pati.

Aquesta estratègia va acompanyada de preguntes restauratives. Els docents i l'equip de mediació fan servir unes preguntes clau davant els conflictes que sorgeixen entre alumnes durant les guàrdies de pati.

Un altre eix vertebrador del centre és la passió per llegir. A Balansat formam bons lectors. Des de l'escola hem de vetllar per desenvolupar l'estima cap a la lectura i l'hàbit lector.

El centre compta amb un pla lector potent confeccionat a consciència i en què es recullen unes dinàmiques i estratègies motivadores, atractives i alhora divertides que sempre tindrem en compte per al nostre alumnat.

Aquest pla també pretén millorar la comprensió lectora de l'alumnat, així com intentar fer bons usuaris de la biblioteca, que els permetrà gaudir i treure profit dels diferents textos.

Els dos grans objectius que es persegueixen mitjançant les activitats plantejades són:

- Promocionar la lectura com a factor fonamental per al desenvolupament de les competències bàsiques en l'alumnat.
- Fomentar el compromís amb la lectura a través de la lectura no obligatòria diària de llibres de tots els gèneres textuais.

Quan parlem de *compromís amb la lectura* ens referim al temps real que un alumne destina a llegir per gust o per iniciativa pròpia, així com a la seva capacitat per seleccionar lectures que s'adaptin a les seves necessitats i gustos, a més del seu nivell de participació en xarxes socials virtuals o reals per compartir els seus gustos lectors.

Una de les activitats més destacades és la que es planteja a tercer cicle, el Club de Lectura.

L'activitat va començar sent una prova pilot i, al llarg dels cursos, s'ha instaurat en la dinàmica del centre a causa de l'èxit que va generar i dels resultats satisfactoris obtinguts.

L'objectiu principal del nostre club de lectura és llegir, debatre i aprendre d'un llibre, propiciant així el foment de la lectura i el desenvolupament d'una crítica constructiva que afavoreixi l'atenció a les idees dels altres.

Formar part del club de lectura implica estar dins un grup d'alumnes que llegeixen alhora un llibre, tant al centre com a casa, seguint un conjunt de normes per a la correcta realització de la lectura i duent a terme una sèrie d'activitats i debats sobre aquesta.

La participació al club de lectura és voluntària. S'intenta que hi hagi cada trimestre un o dos grups diferents de lectura, formats per sis alumnes com a màxim. És una activitat que es duu a terme de forma simultània a 5è i 6è curs. Un cop decidit qui hi vol participar, es barregen els alumnes de tots dos cursos en dos grups diferents, i cadascun llegeix un llibre que han triat. Tot i ser una activitat voluntària, els participants han de comprometre's amb la resta dels companys en la realització de la lectura i les tasques que aquesta comporta.

Abans d'iniciar l'activitat es fan diverses sessions per decidir quins són els llibres seleccionats per iniciar el club. Per això, es visita la biblioteca del centre per veure de quins llibres disposa i, en cas que hi hagi altres propostes, aquestes són anotades per introduir-les al recurs TAC "Answergarden".

Les lectures que s'introdueixen al recurs anterior són presentades en un tauler atractiu situat al costat de la biblioteca, ja que és un lloc de pas per als alumnes. En aquest tauler hi ha un rètol que indica les possibles lectures del club. També hi ha penjats diferents sobres de plàstic i, a l'interior, les portades i contraportades dels llibres que han sortit al sondeig previ. Igualment hi ha un fullet per

inscriure's al llibre que volen llegir. Es començarà a desenvolupar l'activitat pels llibres on hi hagi més alumnes apuntats. Un cop seleccionats els llibres, començam les reunions.

En el moment de triar els llibres, i amb un mínim de sis alumnes inscrits, donam per inaugurat el primer Club de Lectura lliurant-los el nostre "Clubòmetre".

La primera tasca és parlar sobre el títol de la lectura, així com de l'autor i de quina temàtica pot tractar-se. Al tauler del Club de Lectura s'indica el títol del llibre que es llegirà, així com el dia i hora acordats per desenvolupar les reunions. D'aquesta manera visual i atractiva es potencia un "contagi" entre l'alumnat que no ha sortit voluntari per a formar altres clubs de lectura. Un cop fetes les sessions introductòries, es comença la lectura.

La dinàmica del club sol ser diferent, depenent del dia de la setmana. En ocasions, els alumnes duen a terme una tertúlia sobre la darrera part del llibre que han llegit: es posa en comú parlant sobre quins personatges han anat apareixent, debatent les diferents idees i hipòtesis que puguin sorgir. És en aquestes primeres reunions on es mostra als alumnes com s'ha de fer una tertúlia i què ha de fer la figura de moderador o moderadora al llarg d'aquesta. Així, a les següents reunions, seran els alumnes mateixos els encarregats d'executar aquest rol.

Durant la resta de sessions es van alternant diverses tasques, com: lectura individual i en silenci, lectura cooperativa en veu alta, lectura en parelles...

Un cop acabat el llibre, donam per conclòs el club, i l'alumnat ha de realitzar una producció TAC tipus "Book trailer", que serà projectada a classe com a estratègia per captar nous membres en futurs clubs de lectura.

D'altra banda, els alumnes han de participar en una autoavaluació i una coavaluació, tot valorant el compromís de lectura d'ells mateixos i de la resta de companys que hi han participat. A més, per tenir un record del club, cadascun elabora una xapa personalitzada amb una frase motivadora pel món de la lectura.

A Balansat es potencia la relació de l'alumnat dins un mateix cicle, bé sigui en els desdoblaments de l'especialitat d'Educació Física, bé sigui a les sessions de *Racones* a les etapes d'educació infantil i primària. Aquestes són sessions en què l'alumnat d'un mateix cicle s'agrupa en tres grups diferents, fomentant així les relacions entre alumnes.

El treball per racons desenvolupa una sèrie de tasques treballades de manera competencial. Amb les hores dedicades, s'amplien els sabers bàsics que es troben al currículum i alhora es descongentiona pes curricular a les tutories. Cada cicle consta de tres racons.

El treball per racons és la forma perfecta per treballar competencialment. Es basa principalment, en la manipulació, experimentació i, sempre que és possible, en contextos reals.

L'alumnat treballa en grup i en alguns dels racons interactuen amb l'entorn real desenvolupant així la competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.

Amb aquesta metodologia es treballa, sempre, cercant la participació i l'interès de tot l'alumnat. És molt important la iniciativa i el treball en equip.

Per dur a terme una bona seqüència didàctica es tindran en compte les fases o etapes següents:

- Tria del racó: Els alumnes trien el racó al qual volen anar. Tots els alumnes, de forma trimestral, han de passar per tots els racons del cicle.
- Desenvolupament: Depenent del racó, es pot treballar de manera individual o col·lectiva, segons la feina a realitzar, encara que de manera general sol ser feina per grups.
- Avaluació: En finalitzar les sessions corresponents es provoquen converses i debats per analitzar la feina i extreure debilitats, fortaleses i propostes de millora.
- Exposició: Si la temàtica del racó ho permet, s'exposa la feina a altres grups.

Al final de cada curs els docents valoren les necessitats curriculars per al curs següent i, per tant, es dissenyen els racons amb diverses propostes pedagògiques, sempre acompanyades per un docent.

Les arts escèniques són una de les novetats introduïdes amb el canvi metodològic.

Es disposa d'un racó de teatre al segon cicle on es mesclen alumnes de dos nivells diferents. En aquest racó, l'alumnat pot gaudir d'activitats diverses relacionades amb la interpretació. També, es potencia el desenvolupament de la seva creativitat i l'expressió de sentiments i emocions a través de jocs, activitats i petites representacions, així com el control del moviment del cos i la postura quan parlem en públic. L'alumnat agafa més confiança en si mateix i es fomenta la cooperació entre iguals. D'altra banda, es reforça el vocabulari treballat en llengua catalana i els alumnes es familiaritzen més amb aquesta llengua i milloren la seva pronunciació i entonació.

A més, des de fa tres cursos escolars, el centre participa en el programa MAP TEATRE, ofert per la Conselleria d'Educació, que ha obtingut un gran èxit entre l'alumnat participant.

La realitat actual mostra la necessitat d'acostar els alumnes a totes aquelles eines tecnològiques que els puguin facilitar l'accés al món que els envolta per dur a terme tasques o simplement per trobar una eina lúdica i motivadora. Per aquest motiu sorgeix un racó com a novetat que pretén donar cabuda al pensament computacional dels infants. Com a docents, veiem la necessitat de potenciar i proporcionar un ús crític i creatiu d'aquest instrument tecnològic, potenciant l'experimentació i el descobriment d'aquest aparell, així com les seves possibles aplicacions didàctiques.

Es tracta d'utilitzar el robot TRUE TRUE amb l'alumnat de primer cicle, com un instrument que permet als infants fer tot un seguit d'accions de robòtica i orientació espacial, de manera lúdica. Aquestes accions sorgeixen d'una necessitat després d'haver resolt un problema de lògica matemàtica.

En aquest sentit, creim que el robot TRUE TRUE ha d'entrar a l'escola com un element amb una càrrega motivadora que pot ajudar en totes les àrees; sempre, amb un caire lúdic.

El que es pretén amb aquest petit projecte és encetar l'ús del robot TRUE TRUE, en petit grup, a l'àrea de matemàtiques i especialment en la resolució de problemes, amb l'objectiu principal que, en un futur, es converteixi en una eina motivadora per a l'aprenentatge de totes les àrees.

No es tracta d'aprendre amb i sobre els ordinadors o les tauletes tàctils com a objectiu principal, es tracta d'utilitzar-los com a instruments que ens permetin fer tot un seguit d'accions que fins ara no podíem fer, o de fer-les amb més rapidesa. Creim que l'ordinador i la tauleta han d'entrar a l'escola com un element d'ajuda, però també s'han d'aplicar a l'entorn educatiu usant-les de manera adient per potenciar l'aprenentatge i l'ensenyament. En conseqüència, el que es pretén amb aquest projecte és emprar les TICs adequadament, per convertir-les en TACs.

La robòtica educativa —o robòtica pedagògica— és una disciplina concebuda perquè els estudiants s'iniciïn des d'edats molt primerenques en la robòtica i la programació de manera interactiva.

Així, la robòtica per a nens o robòtica educativa és un ensenyament pràctic i lúdic en què es duen a terme activitats que toquen diverses àrees: robòtica, electrònica, programació, llenguatge i creativitat, amb l'objectiu de fomentar en els infants l'interès per la tecnologia d'una manera divertida.

Per això, es dona continuïtat al racó a la resta de cicles de primària, ja que manipular robots permet també que l'alumnat desenvolupi habilitats motores fines i aprengui a coordinar l'ull amb la mà, alhora que fomenta la cooperació i el treball cooperatiu.

Entre els beneficis que comporta la robòtica educativa hi ha els següents: reforçar l'autoestima dels alumnes, el desenvolupament de noves formes de comunicació i aprenentatge i iniciar l'alumne en el pensament computacional.

L'escola es troba en un entorn natural privilegiat i disposa d'un hort escolar. L'hort és un lloc on es treballen molts continguts, actituds, habilitats i destreses.

Al racó d'hort tenim diferents espais que hem de cuidar:

- Les parades en crestell.
- La bassa.
- El magatzem.
- La compostera.
- La franja de fruiters i aromàtiques.
- El racó del bosc.
- El galliner.

La tècnica de les parades en crestell és un mètode de sembra que necessita unes mides específiques per funcionar bé, és per això que, abans de començar, hem de prendre mides per a col·locar bé les estakes que delimiten les parades on se sembrarà més endavant.

Amb cintes mètriques els alumnes han d'amidar i clavar cada estaca al seu lloc. Són ells els protagonistes de cada tasca del *racó de pagesia*.

I si s'hagués de destacar un altre racó, seria el de *Cuinam a Balansat*. Hi ha infinitat de processos i sabers per dotar de coneixement els nostres alumnes. És un dels racons més vivencials i manipulatiu de què disposam. La relació de contextos reals amb el món matemàtic els ajuda a entendre millor els problemes i la seva representació, a més de gaudir amb les receptes de cuina.

Com saben els nostres alumnes què s'espera de les seves tasques? Aquesta formació que va realitzar el claustre en el curs 2018-2019 va fer-nos obrir els ulls. Volem alumnes autònoms i competents, però ells i elles necessiten estris i recursos per a poder ser-ho. Un infant necessita un full de ruta o un guió de la tasca que ha de realitzar. La majoria de les vegades, plantar-se davant un full en blanc angoixa. Comptar amb *Bases d'orientació* ajuda tot tipus d'alumnes. Els infants poden situar-se en el procés de la tasca, fer-ne un primer esborrany, planificar-lo, revisar que té totes les parts completades i, fins i tot, avaluar-se.

El centre compta amb bases d'orientació per als estils literaris que es plantegen a tota la primària. És un recurs més a l'aula i és previ a la rúbrica. D'aquesta manera, l'alumnat de Balansat sap en tot moment què li demanam en cada activitat.

Sabem que on més significatiu és l'aprenentatge és fora de les aules, per aquest motiu al CEIP Balansat ens agrada molt sortir d'excursió.

El procés d'una sortida didàctica és molt potent, des de la preparació amb el grup classe, mentre es desenvolupa i fins a la seva síntesi. És bàsic que el docent sàpiga on anirà en la sortida i organitzar-la prèviament. Conjuntament amb l'alumnat es confecciona una circular explicativa o més visual per als més petits; es té en compte el material necessari, circuits, mapes, diferents localitats i municipis, distàncies... A més, per a obtenir millors resultats, s'ha de fer participi l'alumnat en l'organització de la sortida.

Durant una sortida didàctica s'han de recollir evidències de tot tipus. L'observació entre iguals fora de l'aula pot donar molt més detall i informació del que ens pensam.

Una vegada a les aules, la visita es complementa amb el treball de devolució, nous conceptes, relació teoria-pràctica, activitats d'ampliació i posada en comú amb la valoració del grup classe.

Tots aquests aspectes metodològics ja consolidats han provocat en el claustre de professors certa curiositat i ganes de donar una millor versió de nosaltres mateixos. És per aquest motiu que un grup impulsor del professorat s'ha iniciat en el programa ERASMUS, de fons europeus, i en Estades Pedagògiques per a visitar un altre centre de l'illa de Mallorca. Ambdues experiències s'han valorat molt positivament i han provocat el contagi en altres companyes. Les converses pedagògiques mantingudes han produït acords de claustre necessaris per a fer una passa endavant.

Tot això com s'aconsegueix?

És cert que es compta amb una plantilla reduïda i quasi estable. Any rere any s'incorporen docents novinguts que desconeixen la nostra forma de fer. És aquí on també l'equip directiu té un gran repte, aconseguir que des del primer dia la família de Balansat sigui un equip, potenciant un bon clima de feina i anant tots i totes junts a l'una, seguint una única línia metodològica. Es fan diversos assessoraments de projectes d'aula i es contempla la tasca educativa com un conjunt i no com unitats disperses.

Totes aquestes passes i actuacions han anat agafant un pes important i han anat donant forma al centre, sempre amb tot l'esforç i l'estima que té el claustre cap a aquesta escola. Si es compta amb un claustre que creu en el que fa i pensa amb el cor, sempre podrem arribar on vulguem. I és gràcies a la il·lusió diària de tot l'equip docent que Balansat és un centre tan acollidor.

Aquesta "colla de gent bona" de la qual parlàvem a les primeres línies del capítol té com a secret el lema següent:

"Digues-ho i ho oblidaré, ensenyam-ho i ho recordaré, involucra'm-hi i ho aprendré" (Benjamin Franklin).